

EGY SZABAD ÁLLAM EGYHÁZTÖRVÉNYE

A TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT ÁLLÁSPONTJA MAGYARORSZÁG EGYHÁZTÖRVÉNYÉRŐL

Magyarország jelenleg hatályos egyháztörvénye¹ sérti a polgárok egyenlő lelkiismereti szabadságát, az állam semlegességét, a jogegyenlőséget, az ország nemzetközi kötelezettségeit.² A rendszerváltás egyháztörvényét³ felváltó törvényművet a TASZ szerint tovább fércelni nem szabad: hatályon kívül kell helyezni, és az alkotmányosság követelményeinek megfelelő, szakmai konszenzuson alapuló egyháztörvényt kell alkotni, amivel párhuzamosan az Alaptörvényt is módosítani kell.⁴ Az alábbiakban a TASZ azokra az elvekre és intézményes megoldásokra tesz javaslatot, amelyek méltóak egy szabad társadalomhoz és annak egyenlő polgáraihoz, és amelyek ennél fogva egy mindenki számára elfogadható törvényhozás alapjai lehetnek.

1. Lelkiismereti szabadság és állami semlegesség

Az egyenlő lelkiismereti szabadsághoz való jog biztosítása, az állam és az egyház elválasztásának elve, és a szekuláris, vallási értelemben semleges (laikus) állam eszménye a demokratikus állam elengedhetetlen követelménye. Mindez egyfelől annak a politikai belátásnak a következménye, hogy a modern társadalmak vallásilag, világnézetileg megszüntethetetlenül plurálisak, sokszínűek, és ezért az államnak bármilyen elköteleződése valamely partikuláris világnézet, vallás, egyház iránt azonnal megkérdőjelezhetővé teszi az állami autoritást azok részéről, akik nem osztják a szóban forgó világnézetet, nem tagjai az adott egyháznak, nem hívei az adott vallásnak. Másfelől a vallásháborúk és a pluralizmus felszámolására irányuló totalitárius berendezkedések tapasztalatai éppen elegendő alapot szolgáltatnak annak elfogadásához, hogy az állam maradjon semleges az egymással rivalizáló világnézetek versengésében. Az alternatíva az egyenlő egyéni szabadság felszámolásának veszélye és a demokratikus jogállam legitimitásának elvesztése.

A lelkiismereti szabadság és az állam világnézeti semlegességének közvetlen következménye az államnak az attól való tartózkodási kötelezettsége, hogy beavatkozzon polgárai lelkiismereti

---

¹ A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 2012. január 1-én lépett hatályba.

² Lásd a 6/2013. (III. 1) AB határozatot, a 27/2014. (VII. 23.) AB határozatot, a 23/2015. (VII. 7.) AB határozatot, és 3144/2015. (VII. 24.) AB határozatot. A *Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország* ügyben (70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 és 56581/12; 2014. április 8.) az Emberi Jogok Európai Bírósága „arra a következtetésre jutott, hogy azzal, hogy a kérelmezőket teljes mértékben megfosztották egyházi státuszuktól kevésbé szigorú intézkedések igénybevétele helyett, azzal, hogy egy politika által befolyásolt újra nyilvántartásba vételi eljárást vezettek be, amelynek indokoltsága önmagában is kétségeket ébreszt, és végül azáltal, hogy a kérelmezők a bevett egyházakhoz képest eltérő bánásmódban részesültek, nemcsak az együttműködés terén, hanem a hitélet célját szolgáló juttatásokat illetően is, a hatóságok nem tettek eleget a semlegesség követelményének a kérelmező közösségek vonatkozásában. Ezen számos elem összessége alapján a Bíróság megállapítja, hogy a vitatott intézkedés nem felelt meg a 'nyomás társadalmi szükséglet' követelményének. Következésképp az intézkedés sértette az Egyezmény 11. cikkét a 9. cikkel összefüggésben.”

³ A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény.

⁴ Az Alaptörvény negyedik és ötödik módosításai, amelyek az Alkotmánybíróság döntésére válaszul születtek nem orvosolták a törvény jogsértő jellegét, hanem bebetonozták azt.

választásaiba. Az állam nem léphet fel a világnézetek közötti döntőbíró szerepében: nem mondhatja azt, hogy egyik világnézet jobb vagy rosszabb, mint a másik, mint ahogy azt sem, hogy a hívő ember életformája értékesebb az ateistáénál. (A lelkiismereti szabadság nem korlátozódik a vallásszabadságra.) Az állam, illetve az államot képviselő személyek a döntéseik és cselekedeteik során, a jogalkotásban és a jogalkalmazásban, nem lehetnek tekintettel a vallások, egyházak, világnézetek közti különbségekre. Az alkotmányosság és a törvényesség fölötti őröködéson túl az államnak nincs dolga ideológiákkal: a különböző világnézeteket valló állampolgárait az államnak éppúgy egyenlőként kell kezelnie, ahogy nem tehet különbséget közöttük pl. nemre, származásra, vagyoni helyzetre, szexuális irányultságra való tekintettel sem.⁵ Az állam nem foglalhat állást hitbéli kérdésekben anélkül, hogy megsértené a polgárok egyenlő lelkiismereti szabadságát.⁶

A lelkiismereti szabadság egyéni jog: a szabad ember joga ahhoz, hogy életformáját felelősségteljesen és legjobb belátása szerint alakítsa ki. Ugyanakkor szorosan összefügg a másokkal való egyesülés szabadságával: magában foglalja annak szabadságát is, hogy az egyének világnézeti alapon társuljanak egymással. Az államnak ehhez méltányos és egyenlő feltételek mellett kell biztosítania a szervezeti kereteket, és nem avatkozhat bele az egyházak hitéleti tevékenységébe: az egyesületek, vallási közösségek, egyházak autonómiáját tiszteletben kell tartania. Az egyházalapítás szabadsága tehát az egyesülési szabadság speciális esete. A szabad egyesülés jogának egyenlősége azonban nem zárja ki azt, hogy az állam tekintettel legyen egyes egyházak speciális igényeire, autonómiájára a szervezeti szabályok kialakításakor – a szervezeti autonómiát éppen a lelkiismereti szabadság biztosítása követeli meg.⁷

Az egyházként való elismerés feltételei ennek következtében nem lehetnek tartalmiak. Az állam nem mondhatja meg azt, hogy mi minősül hitnek, világnézetnek, és nem válogathatja meg világnézeti alapon azt sem, hogy mely közösségeknek biztosítja az egyházi jogállást és melyeknek nem: együttműködésük szervezeti kereteinek megválasztása a világnézeti alapon szerveződő közösségek autonómiájához tartozik. Az egyházként való elismerés éppen ezért nem lehet parlamenti hatáskör, illetve többségi szavazás függvénye. Az egyházalapításnak újra szabadságjognak kell lennie, amelynek gyakorlása a polgárok elhatározásától és nem állami, politikai akarattól függ. Az egyházi jogállás megszerzésének éppúgy kizárólag adminisztratív eljárásnak kell lennie, mint az egyesületek vagy a cégek bejegyzésének, vagy a házasságkötési eljárás lefolytatásának: a formális feltételek teljesítésén túl további tartalmi feltételeket nem lehet támasztani. A bejegyzési eljárás adminisztratív jellege mellett és miatt pedig biztosítani kell a bejegyzést elutasító döntés elleni rendes bírósági jogorvoslat lehetőségét.⁸

---

⁵ „Az államnak vallási és a lelkiismereti meggyőződésre tartozó más kérdésekben semlegesnek kell lennie. A vallásszabadsághoz való jogból az államnak az a kötelessége következik, hogy az egyéni meggyőződés szabad kialakításának lehetőségét biztosítsa.” 4/1993. (II. 12.) AB határozat, 1.

⁶ A hatályos egyháztörvényben az állam meghatározza, hogy mit tekint vallásnak: „A vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.” 6. § (3) bekezdés

⁷ „Az egyház elválasztása az államtól nem jelenti azt, hogy a vallás és az egyház sajátosságait az államnak figyelmen kívül kell hagynia.” 4/1993. (II. 12.) AB határozat, 1.

⁸ „Az Alkotmánybíróság megállapítja: az Alaptörvény VII. és XV. cikkéből eredő alkotmányos követelmény, hogy az állam a vallási csoportok önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás, valamint az egyházak számára hozzáférhető további jogosultságok megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz, illetve az adott jogosultsághoz igazodó, tárgyilagos és

Fontos leszögezni, hogy az állam és az egyház elválasztásának elve csak az államra ró kötelezettséget, az állampolgárokra nem. Semlegesnek az államnak kell maradnia, és csak az állam tud semleges lenni – az állampolgárok, a természetes személyek nem is lehetnek semlegesek, amennyiben ilyen vagy olyan világnézet, életfelfogás hívei. Míg az állammal szemben a kötelező semlegességet várja el egy szabad társadalom, addig az egyéntől a tolerancia erényét. A tolerancia erénye azt a követelményt támasztja a polgárokkal szemben, hogy az övéktől különböző világnézetek, vallások, életformák megélését és másoknak kárt nem okozó gyakorlását nem próbálhatják erőszakkal megakadályozni. Az államnak ugyanakkor nemcsak világossá kell tennie ezt a különbséget, hanem ösztönöznie is kell a tolerancia terjedését: nem engednie kell az intoleráns társadalmi csoportok nyomásának, hanem felvennie velük a küzdelmet.

2. Jogegyenlőség

A világnézeti társulások, vallásos közösségek, egyházak a mindenkire vonatkozó nyilvános állami, közjogi viszonyokhoz képest éppoly magánjellegű, privát társulások, mint a társadalom bármely más közösségei. Csak szervezeti felépítésük és a hitélet fokozott védelme tekintetében különbözhetnek a demokratikusan működő egyesületektől, minden más tekintetben, különösen az állami támogatást illetően, velük azonos elbírálás alá kell esniük. Ahogyan a jogi szabályozás képes kezelni a pártok, szakszervezetek, gazdasági társaságok, stb., sajátosságait a „közönséges”, egyszerű egyesületekhez képest (tevékenységükre, szervezetükre, tagságukra, felelőségükre, stb. tekintettel), úgy lehet minden további nélkül kialakítani a lelkiismereti szabadságot és autonómiát tiszteletben tartó egyháztörvényt is (például az egyházak az általuk fenntartott intézményekben és a foglalkoztatás körében sajátos, a hitelveikhez igazodó követelményeket érvényesíthetnek).

Egyetlen egyház sem tarthat igényt megkülönböztetett bánásmódra más civil, profitorientált vagy non-profit közösséghez képest olyan szempontok alapján, amelyek irrelevánsak a polgárok egyenlő lelkiismereti szabadsága szempontjából (pl. társadalmi támogatottság, történelmi múlt). Az a körülmény, hogy az egyházaknak, illetve egyes egyházaknak az egyéb civil társulásokhoz képest jelentősebb szerepük van az adott ország történetében, kultúrájában, társadalomfejlődésében, természetesen tiszteletre és elismerésre méltó – ám a polgárok egyenlő lelkiismereti szabadsága szempontjából nem jelenthet előnyt.

A jogegyenlőségnek nemcsak a világnézeti és nem világnézeti alapon szerveződő közösségek viszonylatában, hanem az egyházak között is érvényesülnie kell. Az új egyháztörvény nemcsak a nem világnézeti alapon létrejövő egyesületekhez képest nem biztosíthat egyes egyházaknak privilegizált státust, hanem a többi egyházhoz képest sem. A magyar egyházi szabályozás hagyományát tekintve is a rendszerváltás egyháztörvényével biztosított státuszegyenlőség az irányadó, és nem az azt megelőző, az ún. történelmi egyházaknak közjogi, államvallás-szerű jogállást biztosító 19. századi szabályozás.

A lelkiismereti szabadság biztosítása egyrészt szélesebb körű autonómiát követel meg a világnézeti alapon szerveződő közösségek, egyházak számára más egyesülési formákhoz képest (pl. az állam nem gyűjthet és tárolhat adatokat polgárai vallási, lelkiismereti meggyőződéséről). Másrészt

---

ésszerű feltételek alapján, az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkének megfelelően, tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett biztosítsa.” 6/2013. (III. 1) AB határozat, 5.

bizonyos előnyökkel, mentességekkel, speciális jogok is együtt járhat (pl. tábori vagy börtönlelkészi szolgálat, lelkészek kiemelt büntetőjogi védelme). Ugyanakkor a közhasznú (szociális, oktatási, kulturális) tevékenységek (pl. temetők vagy könyvtárak fenntartása) állami támogatása nem támaszkodhat az adott egyház tevékenységének alapjául szolgáló vallásra: azt csak az adott egyháznak az társadalomban betöltött közhasznú, karitatív, a haszonélvezők számára a világnézeti alaptól elkülöníthető szerepe igazolhatja.

Az állami finanszírozás, a közpénzek egyházakra való elköltése csak akkor marad összhangban az állam semlegességével és a lelkiismereti szabadság tiszteletben tartásával, ha a közpénzből megvalósuló támogatás közfeladat megvalósításához kötődik, függetlenül attól, hogy a feladatot ki végzi el: egyház vagy civil társulás vagy magánalapítvány (szektorsemlegesség).⁹ Mivel közpénz elköltéséről van szó, természetesen ebben az esetben éppúgy legitim az állam részéről az az igény, hogy az egyházak által megvalósított közfeladatot és az arra juttatott közpénzt (és csak azt) ellenőrizze, anélkül, hogy ezzel megsértené az egyházak autonómiáját, mint ahogy legitim módon teheti ugyanezt egyesületek és gazdasági társaságok esetében. Illegitim a megkülönböztetett állami bánásmód és anyagi támogatás, amennyiben az az adott egyház által hirdetett világnézethez, annak értékesebb mivoltáról vallott felfogáshoz kapcsolódik (ilyen az egyházi fenntartású intézmények kiemelt támogatása, vagy a személyi jövedelemadó egyházaknak felajánlott részének állami kiegészítése).

3. Az új egyháztörvény alaptörvény-módosítást is igényel!

Nemcsak a hatályos egyháztörvény, hanem az Alaptörvény sem veszi figyelembe az állam semlegességének, a polgárok egyenlő lelkiismereti szabadságának és a jogegyenlőségnek a követelményeit. A Nemzeti Hitvallás és az Alapvetés (L. cikk) egyes életformák helyeslése, illetve egyes világnézetek, vallási tanok elfogadása mellett kötelezik el a magyar államot. Ezekről a passzusokról meg kell tisztítani az Alaptörvényt, ha azt a magyar politikai közösség morális kötőerővel bíró alkotmányának akarjuk tekinteni. Ugyancsak törölni kell az Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdését, amely megteremti a bevett egyházak kategóriáját és privilegizálja azokat más vallási közösségek és civil társaságok rovására mind jogállási, mind finanszírozási szempontból. (Az elismerési eljárás kérdéseinek rendezésével párhuzamosan pedig az Alkotmánybíróságról szóló törvényből ki kell iktatni azokat a passzusokat, amelyek a parlamenti döntésből kifolyóan az AB-nek adnak hatásköröket mind az elismeréssel, mind a bevett egyházi státusz megszüntethetőségével kapcsolatban.¹⁰)

Budapest, 2015. szeptember 30.

---

⁹ „[A]lkotmányos követelmény, hogy az állam vagy a helyi önkormányzat az egyházi jogi személyek által fenntartott közoktatási intézmények működéséhez a hasonló állami és önkormányzati intézményekével azonos mértékű költségvetési támogatáson kívül olyan arányú kiegészítő anyagi támogatást nyújtson, amilyen arányban ezek az intézmények állami vagy önkormányzati feladatokat vállaltak át.” 22/1997. (IV. 25.) AB határozat

¹⁰ Lásd az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI törvény 33/A. és 34/A. §§-t